

Mcdonaldizace církve? Proměny osobní zbožnosti v evangelikálním křesťanství

Při ohlédnutí se za zbožnosti evangelikálního křesťanství v naší zemi v době totality před rokem 1989, býváme vystaveni nebezpečí tradování různých legend. V řadě písemných materiálů a vyprávění se objevují vzpomínky, které podtrhují biblickou zakotvenost, statečnost, ochotu nekompromisně vyznávat Krista a žít modlitbou. Ne vždy to tak bylo! Proto bych se chtěl vyvarovat velkých slov a porovnat tehdejší a dnešní zbožnost bez příkras a nastínit některé trendy.

Dřívější zbožnost bývala koncentrovanější a zdála se i hlubší. To bylo způsobeno politickými tlaky na církve v době Rakousko-uherské monarchie, pevně spojené s agresivně dominantní římskou církví. Po krátkém uvolnění opět přišel tlak, tentokrát už na všechny církve, ze strany ideologického boje komunistické totality. Tlak z vnějšku má vždy silný vliv na církve. Vzpomínám, jak jsme se radovali z každé knížky s křesťanským obsahem. Takové knihy se bez váhání kupovaly či pašovaly ze zahraničí. Bible byla vzácností. Ještě v roce 1966, když jsem začal více vnímat Pána Ježíše a začal číst Boží slovo, rodiče pro mě nemohli nějaký čas sehnat Bibli. Bible a zpěvníky jsme si tehdy nosili sebou na shromáždění a samozřejmě i na schůzky mládeže. Při kázáních jsme si psali poznámky a vraceli se k nim při osobních ztišeních a rozhovorech.

V tehdejší době nebylo tolik písní chval, které se zpívají dnes. Křesťané se potřebovali povzbuzovat ve víře a v zápasech doby. Hodně se zpívaly písně vyznavačské a písně vyjadřující duchovní boj. Řada písní v sobě měla evangelizační obsah a vyzývala k odevzdání života Kristu. Modlitební shromáždění bývala často početně navštívená a modlitby následovaly v jednom proudu bez delších mezer. Být pokřtěn do Kristova těla a patřit k církvi, bylo vyznavačským činem, za který mohl a také někdy následoval postih ve škole či v zaměstnání. Při povinné vojenské službě nebylo snadné zachovat věrnost. V řadě případů byly vojákům odebírány Bible a bylo jim bráněno se v době volna dostat do některého shromáždění. Křesťané dřívější doby nebyli tolik rozptylováni přílivem informací a nebyli fascinováni elektronickými médii a vizuálními efekty. Důraz na vztahy nepochybně patří k církvi v každé době. Tehdejší přátelství bývala poměrně pevná a jasnější bývala hranice mezi církví a světem. Kdo opravdu věřil, patřil k církvi. Ti, kteří Krista dost nemilovali, z církve odcházeli. Mnozí podlehli indoktrinaci a dali se přitlačit k tzv. „vědeckému světovému názoru“, ve kterém nebylo místo pro Boha. Sborny bývaly uzavřenější a dostat se do centra sborového dění bývalo složitější. Také kontakty s křesťany z jiných zemí bývaly omezené. Zavřené hranice totalitního režimu ovšem poskytovaly i určitou ochranu před nedobrymi věcmi a chránily před vlivem sekt, různých jiných náboženství, pornografie a projevů západní dekadence.

Co se změnilo ve zbožnosti evangelikálního křesťanství poté, co nám Pán Bůh umožnil vyjít z totality? Téměř přes noc jsme dostali náboženskou svobodu. K té ale přišly i další změny v paradigmatech lidského vnímání a začal se objevovat jev, který je označován jako postmoderna.

Církve se začaly učit evangelizovat ve veřejném prostoru a reagovat na výzvy společnosti a médií. Řada sborů vyrostla, ale ne vše se podařilo. Při zpětném pohledu po 27 letech svobody se dají vystopovat i problematické jevy. Narostl individualismus. Příliš se zdůrazňují osobní svobody na úkor povinností a kázně. Od roku 1993 se začalo psát o Mcdonaldizaci společnosti.

Tím se označoval proces, v němž principy fast foodového občerstvení začaly ovlivňovat nejen společnost v Americe, ale také v dalších částech světa. Není ale na čase mluvit také o mcdonaldizaci církve? Nezvykáme si dnes na bezpracné, jednoduché, ale nepříliš zdravé jídlo? Dnes se dá prakticky všechno koupit a není lehké si v supermarketu vybrat sýr mezi dalšími šedesáti druhy. Individualismus roste a přibývá důrazu na osobní výběr. Obrazně řečeno jedeme se svým křesťanským nákupním vozíkem mezi nekonečnými regály obchodních řetězců a vybíráme pro sebe to, co nám nejvíce chutná. Je ale pro člověka vždy nejlepší to, co mu nejvíce chutná?

Náboženská a politická svoboda jsou velkým darem, ale je třeba se učit ve svobodě žít. Svoboda je zneužitelná a přináší nepřeborné množství nabídek rozšířených o rostoucí možnosti fascinující elektronické komunikace. Po internetu si můžeme objednat a nechat přivést nákup potravin. Podobně je možné si objednat a získat jakoukoli duchovní potravu a duchovní prožitek. Setkávám se s lidmi, kteří věří v Pána Ježíše, ale nemohou se zapojit v žádné církvi v naší zemi. Po internetové lince mají svého pastora a svůj sbor za oceánem a s ním po internetu žijí. Přímé přenosy bohoslužby či virtuální návštěvy přes YouTube jim umožňují navštěvovat takový sbor. Jistě mohou leccos dobrého uložit do svého vozíku a nasytit se. Chybí ale zpětná vazba, chybí dialog, chybí bratrská kázeň, chybí zodpovědnost za druhé a osobní duchovní růst při nesení břemene služby. Některé věci se člověk nemůže naučit po internetu. Je zapotřebí vstoupit do konkrétního vztahu, být pod autoritou církve a zároveň pro někoho autoritou a povzbuzením být.

Naneštěstí dnešní církve přijaly mnoho z vyučování o leadershipu, prostřednictvím konferencí a knih. Tak se vyučuje, jak zaangažovat více lidí prostřednictvím různých struktur, komunikačních metod a soudobých modelů církevní práce. V jednom zahraničním teologickém semináři uspořádali anketu o tom, kdo chce být „leader“ – vedoucí a kdo chce být učedníkem. Celkem 499 lidí zahrlo, že chtějí být vedoucí a jen jeden student v anketě vyznačil, že chce být učedník. Učitel semináře zašel do místního obchodu s křesťanskou literaturou a zeptal se, co mají o leadershipu. Počítač za chvíli vyplivl seznam, na kterém bylo 125 knih. Druhou otázkou na prodavače byl dotaz po knihách o učednictví. Prodavač chvíli vypadal udiveně a nechápavě. Poté zadal téma do vyhledávače a za chvíli byly označeny 3 knihy. Církev jistě pokračuje své vedoucí pracovníky, ale duchovní kampaně o leadershipu jsou bublinou, která brzy splaskne. Ježíš Kristus chce, abychom ho následovali, abychom byli jeho učedníky. Vést druhé lidi je něco velmi závažného a zodpovědného ve spojení se znalostí Božího slova a rozvinutím křesťanského charakteru. To se nedá naučit v kurzu, nebo přečtením několika knih. Nikde v Písmu nečteme, že máme být všichni vůdci a studovat leadership (také často jde spíše o metody sekulárního managementu), ale celoživotně máme být Kristovými učedníky.

Naše křesťanství trpí posedlostí po ikonách. Hledáme mimořádné kazatele, proroky, leadery, činitele zázraků. Známe je opravdu? Nejsme často jen pod vlivem jejich systematicky budovaného image? Mediální možnosti a dobrý marketing dávají šanci těm, kteří neuspěli ve svém sboru a své církvi, aby se prosadili a prostřednictvím virtuální reality získali své příznivce. Jinou posedlostí doby je neustálé hledání, jakým jsme typem osobnosti a jaké jsou naše duchovní dary. Kdo ale rozeznává, jak jsme obdarováni? My sami se nepoznáme! Obdarování se ukáže ve vztazích s druhými. Druzí spíše poznají naše obdarování a mohou potvrdit naše povolání a duchovní dary k různým službám.

Církev není majitel a provozovatel duchovních produktů. Dříve se křesťané více ptali: Co mohu pro církev udělat? Častěji je slyšet otázka, co může církev udělat pro mě? Dnes existují zákony na ochranu kupujících a spotřebitelů. I to si někdy neseme do církve. Přispíváme finančně na práci církve a ptáme se, co za to budeme mít a jaký servis nám bude poskytnut. Jak

se církev postará o naše děti, o mládež, o manželství, o rodiny a o náš seniorský věk? Máme své nároky a svůj individuální výběr. Chápeme ještě apoštolovu analogii Kristova těla o potřebnosti a spolupráci oka, ucha, ruky i nohy? Víme o křesťanech, kteří prožili povolání ke službě kazatele a pastýře, ale bojí se do této služby vstoupit, protože jejich duchovní sourozenci mají vysoké nároky a malou ochotu ke spolupráci.

Křesťanů v Evropě i v naší zemi ubývá a morálka společnosti se rozhodně nelepší. Naopak jsme stále pod závažnějšími útoky etického uvolnění. Informací, akčních výzev, peticí a leaderů je tolik, že nám z toho „jde hlava kolem“. A tak toho raději mnoho neděláme a spoléháme na osoby, které to mají jako své placené zaměstnání. Mnoho lidí se zajímá o „duchovní věci“, ale jejich zájem je motivován snahou o zdravý životní styl. Dnes se ví, že k životu patří zdravá výživa, fyzické cvičení a duchovní potrava. Je moderní se věnovat nějaké duchovní činnosti. Co si ale vybereme a uložíme do svého nákupního košíku? Konzumní křesťanství zabíjí církev. Čím přispějeme my? Umožníme Božímu Duchu, aby v nás něco na základě evangelia vytvořil pro prospěch druhých?

Jedním z důležitých vkladů současnosti je důraz na chválu, který se projevuje množstvím písní chval. Chvála je potřebná a byla v předrevolučních dobách v evangelikální zbožnosti poddimenzovaná. V písních chval se objevuje jazyk lásky, vyjadřující intimní vztah ke Kristu. Je za velkými a silnými slovy skutečně obsah? Proměňují nás dnes písně chval do podoby Kristových učedníků a svědků? Neodzpíváme chvály a pak doma, ve škole, v zaměstnání upadneme do starých stereotypů svého jednání? Skutečná chvála musí člověka proměnit a působit nové věci v jeho životě. Jestli zpíváme „jenom“ písně chval, co budeme zpívat při zápase s bolestí těla či duše? Co zpíváme na pohřbu, když nám někdo umře? Písní je možné vyjádřit i jiné polohy lidského života, než chválu (viz žalmy). Písní křesťan také vyznává a zvěstuje to, co věří. Píseň je významným faktorem duchovního života a nesmíme ji nechávat jen hudebním skupinám, které všechny zpěv přehluší. Zpěv pomáhá zapojit mysl i srdce.

Kým je pro nás Bůh? Když Izajáš ve svém vidění vstoupil v chrám do Boží blízkosti, začal v hrůze volat „běda mi, jsem ztracen“ (Iz 6,5). Vstupujeme dnes do Boží blízkosti? Máme snad na rozdíl od Izajáše čisté rty a bydlíme mezi lidem čistých rtů? Kým je pro nás Hospodin? Není to jen „dobrácký taťka“, v jehož blízkosti mohu dělat cokoli? Pro naši kulturu je dnes typická neformálnost a bezprostřednost. Můžeme být ale vždy familiární a naprosto nenucení před svatým Bohem? Jak dnes vyjádříme pokání a úctu k Hospodinu?

Každá organizace chce být dnes efektivní a církev jistě také. Při psaní grantů se lidé učí lhát. Pro získání příspěvku 50 tisíc je třeba napsat grant na 150 a přehnaně vychválit předpokládané výsledky a dopady. Netlačí se tyto metody také do církve? Nepřeháníme ve svých reportech a statistikách? A co biblická negramotnost? Dříve se vyučovalo náboženství a každé dítě znalo z nedělní besídky či z dorostu řadu biblických textů z Písma (např. několik žalmů, části evangelia, 1K 13 apod.), pořadí biblických knih, deset Božích přikázání, výčet Jákobových synů a Ježíšových učedníků, Apoštolské krédo a další texty. V křesťanských knihkupectvích leží mnoho skvělých knih. Podle počtu prodaných výtisků, jen minimum křesťanů čte. Jak chceme rozumět Bibli a životu, když nevedeme dialog s kvalitními autory dobrých knih? Jak chceme zlepšit svá manželství, výchovu dětí, orientaci v etických otázkách, když denně nestudujeme Bibli a dobrou křesťanskou literaturu?

Společenství církve se nedá omezit na internetovou konferenci či na napsání esemesky. Společenství církve potřebuje také osobní setkávání, vzájemný rozhovor, modlitby, povzbuzování a napomínání i pastýřskou péči. Církev potřebuje radostné projevy zbožnosti, ale nesmíme je zaměňovat za honbu za zábavou. Dnes na nás číhá nebezpečí nepřeborného

množství zábavy. Každý sám musí hlídat, kdy mu jsou média zdrojem informací či odpočinku a kdy maříme čas u televize, internetu a dalších mediálních výdobytků. Mcdonaldizace církve je smrtelným nebezpečím, o kterém musíme vědět.

V nabídce zbožnosti jsou hamburgery, koktejly i zmrzlina. My ale potřebujeme Slovo života – hutnou stravu (Žd 5,11-14): „Hutný pokrm je pro vyspělé, pro ty, kdo mají cvičením své smysly vypěstovány tak, že rozeznají dobré od špatného.“ Pane Ježíši, pomoz nám zvednout se z gauče a následovat Tě!

Pavel Černý

Článek byl uveřejněn v časopise Život víry, 10/2016, s. 14-15